

МЕДІАПРОСТІР ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ДОСЛІДНИЦЬКІ ПІДХОДИ

Лідія Смола,

докторка політичних наук, професорка,
кафедра видавничої справи та редагування ВПІ,
НТУУ КПІ ім. Ігоря Сікорського
lidsm2010@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3780-5163>

КАТЕГОРІЯ ДОВІРИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Медіатехнології конструювання соціальної реальності, успіх популістських партій і світ постправди (post-truth world), за трактуванням К. Вілбера (Wilber, 2017), поглибили глобальну кризу довіри. Напад росії на Україну зруйнував систему міжнародної безпеки. Априорну надійність державних інституцій в умовному ланцюжку «виклик — довіра — дія» також було втрачено. Як слушно зазначив Дж. Госкінг у книжці *Trust: a History* (Hosking, 2014), в умовах кризи довіри недовіра швидко проростає, руйнуючи навіть міцні «мури» державних інституцій, зв'язки соціальних спільнот і стосунки між людьми. Ці та інші виклики актуалізували дослідження проблематики довіри в контексті технологічних змін у суспільній взаємодії та системі національної безпеки і оборони.

Ще Конфуцій і Аристотель розглядали довіру як невід'ємну частину людського буття та прояв соціальної природи людини. Категорія довіри була об'єктом дослідження у працях Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, М. Вебера, К. Гірца, М. Бу-

бера, М. Мамардашвілі, Н. Лумана, Е. Еріксона, К. Роджерса, П. Штомпки, А. Селігмена, Е. Гідденса, Ю. Габермаса, С. Кові, Дж. Коулмена, Ф. Фукуями та Дж. Госкінга. Філософський енциклопедичний словник трактує довіру як «морально-практичне ставлення індивіда до партнера у спілкуванні, яке ґрунтується на вірі в його чесність і щирість. Особистісна настанова у стосунках і обопільне очікування позитивних (благих) наслідків» (Філософський енциклопедичний словник, 2002). Стенфордська філософська енциклопедія розглядає поняття довіри під іншим кутом зору, а саме як «дозвіл залежати від Інших у різноманітних речах, особливо, коли ми знаємо, що жодна зовнішня сила не змушує Інших нам ці речі забезпечувати; довіра — справа ризикована, а тому небезпечна» (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2020).

Щорічне глобальне дослідження «Барометр довіри Едельмана» (Edelman Trust Barometer, Global Report, 2025) засвідчує поглиблення глобальної кризи в комунікаційній взаємодії, брак довіри та страх невизначеності: лише 36 % людей з оптимізмом дивляться у майбутнє (рис. 1).

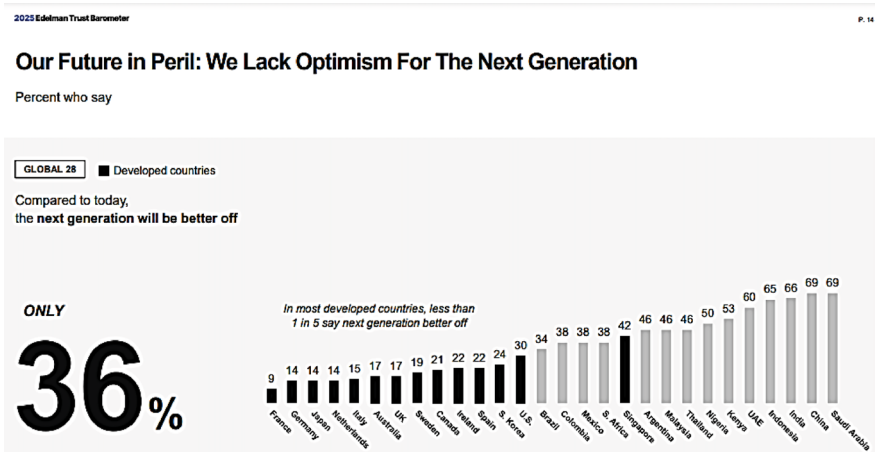

Рис. 1. Динаміка сприйняття майбутнього («Наше майбутнє під загрозою», 2025)

Також дослідники зазначають про різке зменшення довіри до медіа, які більше стурбовані тим, щоб залучити велику аудиторію, аніж «розповідати людям те, що їм потрібно знати», а також радше підтримкою ідеології чи політичної позиції, аніж інформуванням громадськості про те, що відбувається у світі. Тому влучним є визначення дослідниці О. Кожем'якіної (Кожем'якіна, 2011) довіри як «барометра», що відображає загальний стан ефективності та дієвості соціальних інституцій, указує на проблемні аспекти соціального співжиття на міжособистісному та інституційному рівнях. «Барометр довіри» також дає можливість визначити ефективність комунікаційних можливостей держави.

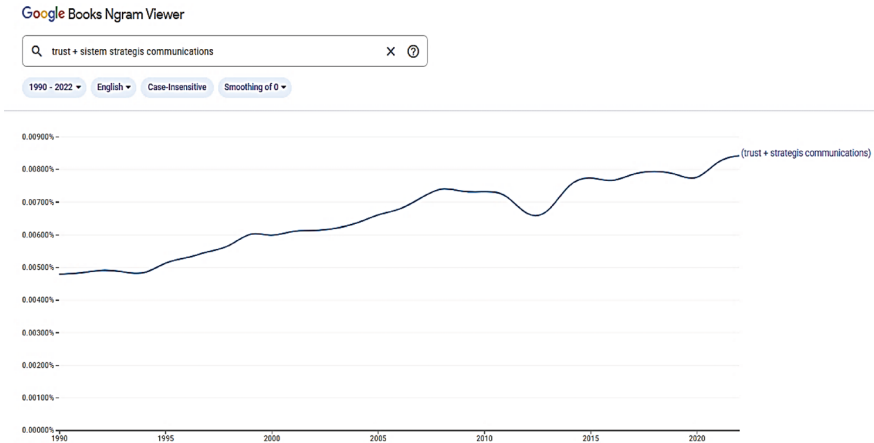

Рис. 2. Частота використання фрази «довіра та стратегічні комунікації» у Google Books

Стратегічні комунікації — це скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави — публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави (Воєнна доктрина України, розділ 1, 2015). Фахівці (Войтко, 2018) слушно зазначають, що «ефективна протидія інформаційному-психо-

логічному впливу та створення сприятливих умов для власних інформаційних дій має спиратися на дієву систему стратегічних комунікацій». Однак категорія довіри в системі стратегічних комунікацій потребує більш ґрунтовного дослідження, попри те, що аналіз публікацій засвідчує зростання кількості дослідницьких робіт у цій царині (рис. 2).

У розробці Комунікаційної стратегії МОН (2017–2020) було використано концепт довіри як стратегічної мети через алгоритм: знання, розуміння та прийняття і, відповідно, формування у цільової аудиторії необхідних переконань. Стратегічні комунікації, що формують довіру, посилюватимуть ресурс стійкості і життєздатності суспільства і дадуть можливість застосовувати стратегію спільної дії в умовах російсько-української війни.

Список використаних джерел

- Войтко, О. В. (2018). Оцінювання ефективності функціонування системи стратегічних комунікацій МО та ЗСУ. *Системи управління, навігації та зв'язку*, 3 (49), 97–99. <https://journals.nupp.edu.ua/sunz/issue/view/44/18>.
- Кожем'якіна, О. (2011). Довіра в сучасному соціумі. *Вісник Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України наук*, 1, 48–53. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vier_2011_11_9.
- Указ Президента України № 555/2015 «Про рішення РНБО України від 2 вересня 2015 р. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України». <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.
- Філософський енциклопедичний словник. (2002). https://filos_uk.academic.ru/918/довіра.
- Edelman Trust Barometer. (2025). *20 years of trust*. <https://www.edelman.com/trust/2024/trust-barometer>.
- Hosking, G. (2014). *Trust: A History*. Oxford University Press.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2020). <https://plato.stanford.edu/entries/trust/>.
- Wilber, K. (2017). *Trump and a Post-Truth World*. Shambhala Publications.